

USNESENÍ

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Jiřího Němce a soudců JUDr. Pavla Příhody a Mgr. Vladimíra Berana ve věci žalobkyně **Nocarová Partners Advokáti, s. r. o.**, se sídlem v Praze 1, V Jirchářích 148/4, identifikační číslo osoby 04797469, proti žalovanému **J. K.** se sídlem **[redacted]** identifikační číslo osoby **[redacted]** zastoupenému Mgr. Radkem Jilgem, advokátem se sídlem v Praze 2, Ladova 2044/3, o žalobě pro zmatečnost, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 18 C 218/2017, o dovolání žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2022, č. j. 16 Co 10/2022-260, takto:

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2022, č. j. 16 Co 10/2022-260, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 1. 9. 2021, č. j. 18 C 218/2017-223, **se ruší** a věc **se vrací** Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou pro zmatečnost podanou dne 27. 1. 2021 se žalobkyně domáhá zrušení rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 20. 2. 2019, č. j. 18 C 218/2017-65, a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. 11. 2011 (správně 26. 11. 2019 – poznámka Nejvyššího soudu), č. j. 16 Co 232/2019-108, z důvodu, že o žalobě ve věci samé rozhodovala podjatá soudkyně Mgr. Marcela Zbořilová, která dříve vykonávala praxi v advokátní kanceláři **[redacted]** přičemž námitku její podjatosti, kterou vznesla v rámci řízení, soud nesprávně shledal nedůvodnou.
2. Obvodní soud pro Prahu 2 usnesením ze dne 1. 9. 2021, č. j. 18 C 218/2017-223, žalobu pro zmatečnost zamítl a uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalovanému náhradu nákladů řízení o žalobě pro zmatečnost ve výši 6 534 Kč.
3. Soud prvního stupně žalobu pro zmatečnost podanou žalobkyní z důvodu uvedeného v § 229 odst. 1 písm. e) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“) zamítl pro její opožděnost s odůvodněním, že žalobkyně vznesla námitku podjatosti soudkyně již v řízení při jednání dne 20. 2. 2019 poté, co soudkyně účastníkům sdělila, že zná žalovaného i jeho právního zástupce, neboť zhruba před deseti lety vykonávala praxi asistentky v jejich advokátní kanceláři. Námitkou podjatosti se zabýval odvolací soud v souvislosti s odvoláním žalobkyně proti rozsudku soudu prvního stupně a neshledal ji důvodnou. Soud prvního stupně uzavřel, že žalobu pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. je možné podat ve lhůtě 3 měsíců od doby, kdy se ten, kdo žalobu podává, o důvodu zmatečnosti dozvěděl, tedy v tříměsíční subjektivní lhůtě od zjištění oprávněné osoby o důvodu zmatečnosti. Objektivní lhůta je pak limitována třemi roky od právní moci napadeného rozhodnutí. Žalobkyně se o možné podjatosti soudkyně dozvěděla dne 20. 2. 2019, a pokud žalobu pro zmatečnost podala dne 27. 1. 2021, lhůta

nemohla být zachována. Navíc doplnil, že soudkyně Mgr. Marcela Zbořilová nebyla vyloučena z projednání a rozhodnutí dané věci, o čemž rozhodl Městský soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 26. 11. 2011 (správně 26. 11. 2019 – poznámka Nejvyššího soudu). Ustanovení § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. podle soudu prvního stupně dopadá na případy, kdy důvod podjatosti soudce vyjde najevo následně, tj. kdy se tento důvod zmatečnosti objeví (účastník jej zjistí) poté, co ve věci již soudce rozhodl (po právní moci rozhodnutí). Žalobkyně neuvedla žádné jiné skutečnosti, které by o možné podjatosti soudkyně dodatečně zjistila, nýbrž opětovně skutečnosti již dříve uvedené v námitce podjatosti, o které již bylo rozhodnuto.

4. Soud prvního stupně se také neztotožnil s námitkou žalobkyně o zneužití práva v případě zastoupení žalovaného (advokáta) jiným advokátem, neboť každý má právo na právní pomoc bez ohledu na to, zda sám advokátní praxi vykonává (nejde jen o otázku odborné znalosti, ale též o časový faktor při přípravě věci, účasti u jednání), spor vyvolala žalobkyně a žalovaný se pouze bránil. Poukázal i na zachování rovnosti účastníků v řízení, pakliže žalobkyně jako právnická osoba, která rovněž vykonává advokátní činnost, byla v řízení advokátem zastoupena.

5. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím usnesení soudu prvního stupně potvrdil (výrok I) a žalobkyni uložil povinnost zaplatit žalovanému na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 2 178 Kč (výrok II).

6. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žaloba pro zmatečnost nemůže být úspěšná pro marné uplynutí subjektivní lhůty stanovené v § 234 odst. 3 o. s. ř. S odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu uzavřel, že tato lhůta počíná běžet dnem, v němž navrhovatel získal vědomost o skutkových okolnostech, jež mohou být důvodem k pochybnosti o nestrannosti soudce. Úvahy žalobkyně, že se pro daný případ subjektivní lhůta neuplatní, případně, že by její běh měl být vázán na jiný okamžik, podle odvolacího soudu nemají zákonný podklad ani logický smysl, neboť žaloba pro zmatečnost je mimořádným opravným prostředkem, jenž slouží k nápravě procesních pochybení, která nebylo možné napravit na základě řádného opravného prostředku (odvolání). V daném případě žalobkyně předmětnou skutečnost v rámci odvolacího řízení namítla a okolnost, že s jejím posouzením odvolacím soudem nesouhlasí, jí nemůže založit nárok na její uplatnění jako zmatečnostního důvodu mimo rámec marně uplynulé subjektivní lhůty k podání žaloby. Odvolací soud přitakal též závěrům soudu prvního stupně o přiznání náhrady odměny a výdajů advokáta žalovaného, neboť ve shodě se soudem prvního stupně zastoupení žalovaného advokátem nepovažoval za zneužití práva na úkor protistrany za účelem pouhého zvýšení nákladů řízení. K námitce žalobkyně též dovodil, že advokát žalovaného byl zmocněn k jeho zastupování i v řízení o žalobě pro zmatečnost (plná moc mu udělená v původním řízení dne 31. 1. 2018 prokazovala právo advokáta vystupovat za žalovaného i v řízení o mimořádném opravném prostředku a případné pochybnosti o věcném rozsahu tohoto zmocnění odstranilo čestné prohlášení žalovaného ze dne 21. 12. 2021).

II. Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti usnesení odvolacího soudu (výslovně v rozsahu jeho výroku I) podala žalobkyně včasné dovolání. Namítla nesprávné právní posouzení věci a navrhla zrušení napadeného rozhodnutí, jakož i rozhodnutí soudu prvního stupně, a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

8. Za klíčové považuje žalobkyně posouzení otázky běhu subjektivní, resp. objektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost, tj. otázky, „kdy mohla žalobkyně skutečně žalobu

pro zmatečnost *de lege lata* podat“, která podle ní v judikatuře dovolacího soudu nebyla vyřešena. Připomíná, že se o důvodu zmatečnosti dozvěděla v průběhu řízení o věci samé dne 20. 2. 2019, přičemž rozhodnutí ve věci samé (rozsudek odvolacího soudu) nabylo právní moci až dne 20. 12. 2019. Argumentuje tím, že pokud měla podle soudů obou stupňů podat žalobu (zřejmě) nejpozději dne 20. 5. 2019, odmítly se soudy vypořádat s tím, že v danou dobu nebyla splněna zákonná podmínka, aby vůbec mohla být žaloba pro zmatečnost podána, tj. neexistovalo rozhodnutí, které by takovou žalobou mohlo být napadeno. Nesouhlasí ani s názorem žalovaného, podle něhož měla být žaloba podána v subjektivní lhůtě běžící od právní moci rozhodnutí, neboť při takovém výkladu by byl běh subjektivní lhůty vázán na okamžik, na který § 234 odst. 3 o. s. ř. váže počátek běhu lhůty objektivní, šlo by *de facto* o stavění subjektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost, které nemá oporu v žádném ustanovení zákona.

9. Podle žalobkyně odvolací soud napadené rozhodnutí též nedostatečně odůvodnil, pokud uvedl, že lhůta pro podání žaloby pro zmatečnost „dávno uběhla“, aniž doplnil, kdy se tak mohlo stát, a vysvětlil, proč zastává tento názor. Nedostatečnost odůvodnění vytyká odvolacímu soudu též ve vztahu k závěru o potřebnosti právního zastoupení žalovaného, neboť se podle ní nevypořádal s jí citovanou judikaturou, podle které je nezbytné náležitě zhodnotit, zda zvolením si právního zástupce nedošlo ke zneužití práva na práva na právní pomoc jen za účelem umělého navyšování nákladů řízení a obohacení se. V tom spatřuje (s odkazem na nálezy Ústavního soudu ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96, a ze dne 17. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 387/18, jež jsou veřejnosti dostupné – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Ústavního soudu – na <https://nalus.usoud.cz>), porušení práva na spravedlivý proces. Namítá také existenci vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, protože právní zástupce žalovaného nebyl pro řízení o žalobě pro zmatečnost vůbec zmocněn. Plná moc, které se dovolával zástupce žalovaného, byla podle ní explicitně omezena jen na „řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2, a to jen na věc vedenou pod sp. zn. 18 C 218/2017“, a nebyl zohledněn § 28 odst. 6 o. s. ř.

10. Žalovaný ve vyjádření k dovolání souhlasil se závěry odvolacího soudu o opožděnosti žaloby pro zmatečnost. Zdůraznil, že byla podána více než rok poté, co bylo ve věci pravomocně rozhodnuto, a že subjektivní lhůta již uplynula. Uvedl též, že ve věci nebylo rozhodnuto podjatou soudkyní, neboť s ní on ani jeho zástupce nejsou v kontaktu již více než 10 let a jejich vztah byl vždy jen pracovní. Za nedůvodné považoval i ostatní dovolací námítky a navrhl zamítnutí dovolání.

III. Přípustnost dovolání

11. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

12. Přípustnost dovolání nemůže založit námitka žalobkyně o porušení práva na spravedlivý proces tím, že odvolací soud řádně neodůvodnil své závěry o opožděnosti žaloby pro zmatečnost a o potřebnosti zastoupení žalovaného advokátem. Prostřednictvím této námítky žalovaná fakticky namítá nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí a tedy vadu řízení, které se podle ní měl odvolací soud dopustit. Stejně tak namítá vadu řízení spočívající v nedostatku zmocnění advokáta žalovaného pro řízení o žalobě pro zmatečnost.

K případné existenci vad dovolací soud přihlédne v případě přípustného dovolání (srov. § 242 odst. 3 větu druhou o. s. ř.) a samy o sobě nejsou způsobilým dovolacím důvodem (tím je toliko nesprávné právní posouzení věci). Tvrzení žalobkyně o těchto údajných procesních pochybeních nezahrnuje žádnou otázku procesního práva řešenou odvolacím soudem, přípustnost dovolání tudíž založit nemůže (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2014, sp. zn. 32 Cdo 14/2014, a ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. 32 Cdo 1145/2015, jež jsou veřejnosti dostupná – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na <https://www.nsoud.cz>).

13. Nadto námitky žalobkyně směřující proti nedostatečnému odůvodnění napadeného rozhodnutí ohledně potřebnosti zastoupení žalovaného advokátem zpochybňují správnost právního posouzení odvolacího soudu ve výroku o náhradě nákladů řízení, kterým přiznal žalovanému (advokátu) náhradu nákladů právního zastoupení jiným advokátem. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. však dovolání není přípustné proti výrokům o nákladech řízení.

14. Žalobkyně formulovala jako dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu neřešenou otázku „běhu subjektivní, resp. objektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost“ resp. otázku, „kdy mohla žalobkyně skutečně žalobu pro zmatečnost *de lege lata* podat“. Předkládá-li takto žalobkyně k dovolacímu přezkumu i otázku běhu tříleté objektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř. běžící od právní moci napadeného rozhodnutí, pak přehlíží, že na řešení takové otázky usnesení odvolacího soudu nezáviselo, neboť odvolací soud závěr o opožděnosti žaloby pro zmatečnost založil na závěru o marném uplynutí subjektivní lhůty určené v témže ustanovení a během objektivní lhůty se nezabýval. Skutečnost, že v dovolání vymezenou otázku odvolací soud řešil a že jeho rozhodnutí na jejím řešení závisí (pro napadené rozhodnutí bylo určující) je přitom jedním z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. 29 NSČR 53/2013).

15. V rozhodování Nejvyššího soudu již byla řešena otázka počátku běhu subjektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř., nikoliv však ve všech souvislostech [srov. odvolacím soudem zmíněné usnesení ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 21 Cdo 5931/2016, či usnesení ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 27 Cdo 991/2018, v nichž dovolací soud posuzoval, zda je pro určení počátku běhu této lhůty významná existence rozhodnutí soudu o námitce podjatosti podané účastníkem z týchž důvodů v jiné věci, resp. vědomost účastníka o obsahu takového rozhodnutí o námitce podjatosti, či již samotná vědomost o skutkových okolnostech, které podle účastníka zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce (přisedícího)]. Ve své rozhodovací praxi se dovolací soud dosud výslovně nezabýval tím, jaký vliv má na počátek běhu subjektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř. skutečnost, že vědomost o skutkových okolnostech, které zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce nebo přisedícího, získal účastník dříve, než vůbec bylo vydáno rozhodnutí napadené žalobou pro zmatečnost. Z dovolací argumentace žalobkyně je přitom zřejmé, že právě v těchto souvislostech má otázku počátku běhu subjektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř. za dosud neřešenou v judikatuře dovolacího soudu. Pro její řešení shledal Nejvyšší soud dovolání přípustným.

IV. Důvodnost dovolání

16. Dovolání je důvodné.

17. Podle § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, jestliže rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící.

18. Podle § 234 odst. 1 není-li dále stanoveno jinak, musí být žaloba pro zmatečnost podána ve lhůtě tří měsíců od doručení napadeného rozhodnutí.

19. Podle § 234 odst. 3 o. s. ř. z důvodu zmatečnosti uvedeného v § 229 odst. 1 písm. e) lze žalobu podat ve lhůtě tří měsíců od té doby, kdy se ten, kdo žalobu podává, o důvodu zmatečnosti dozvěděl, nejpozději však do tří let od právní moci napadeného rozhodnutí.

20. Žaloba pro zmatečnost je v občanském soudním řádu koncipována jako mimořádný opravný prostředek, který slouží k tomu, aby mohla být zrušena pravomocná rozhodnutí soudu, která trpí takovými vadami, jež představují porušení základních principů ovládajících řízení před soudem (trpí zmatečností), popřípadě je takovými vadami postiženo řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, je-li nejen v zájmu účastníků, ale i ve veřejném zájmu, aby taková rozhodnutí byla dodatečně odstraněna, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou věcně správná. Žaloba pro zmatečnost je tedy právním institutem, pomocí kterého lze dosáhnout nápravy ve věci, v níž došlo k závažným procesním nedostatkům (srov. zvláštní část důvodové zprávy k části první zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. 33 Cdo 3518/2019). Ze zvláštní části důvodové zprávy k části první zákona č. 30/2000 Sb., kterým byla zavedena (vrácena) do českého právního řádu žaloba pro zmatečnost, se dále podává, že délka lhůt k podání žaloby pro zmatečnost byla stanovena tak, aby navrhovatel žaloby mohl její důvod náležitě uplatnit a současně aby se tak muselo stát během takové doby, která by zbytečně nenarušovala právní jistotu (důvěru v právní stav nastolený pravomocným soudním rozhodnutím). Těmto požadavkům odpovídá obecná lhůta tří měsíců; i když jde o mimořádný opravný prostředek, byl počátek běhu lhůty – v zájmu potřebné jistoty pro účastníky – stanoven od doručení napadeného rozhodnutí. Tam, kde to vyžaduje povaha důvodů žaloby, byla stanovena tzv. subjektivní lhůta, která plyne od okamžiku, kdy se navrhovatel žaloby o jejím důvodu dozvěděl, popřípadě tzv. objektivní lhůta, která plyne od právní moci napadeného rozhodnutí, eventuálně byl počátek běhu lhůty stanoven na jinou právní skutečnost.

21. V usnesení ze dne 23. 10. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3483/2008, uveřejněném pod č. 66/2010 Sb. rozh. obč. (dál jen „R 66/2010“) Nejvyšší soud přijal a odůvodnil závěr, že v občanském soudním řízení je nutné odlišovat námitku podjatosti soudce nebo přisedícího (§ 15a odst. 3) a námitku, že ve věci rozhodl vyloučený soudce nebo přisedící, která je odvolacím důvodem, důvodem žaloby pro zmatečnost a vadou, k níž přihlíží ve smyslu § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. dovolací soud. Zatímco pro námitku podjatosti soudce (přisedícího) je v ustanovení § 15a odst. 2 o. s. ř. předepsána lhůta, jejímž zmeškáním se stává opožděnou (§ 15b odst. 3 a § 16 odst. 2 o. s. ř.), uplatnění námitky, že ve věci rozhodl vyloučený soudce (přisedící), je limitováno jen lhůtami, předepsanými pro podání opravných prostředků, v nichž tvoří jejich důvod, případně též způsobem jejich projednání. Námitku, že rozhodnutí vydal vyloučený soudce, lze uplatnit jako důvod opravného prostředku bez ohledu na to, zda byla námitka podjatosti vznesena nebo že vůbec nebyla uplatněna, zda, popřípadě jak o ní bylo nadřízeným soudem rozhodnuto nebo kdy se účastník o důvodu podjatosti (důvodu pochybností o nepodjatosti soudce nebo přisedícího) dozvěděl.

22. Na závěry R 66/2010 Nejvyšší soud navázal i v mnoha svých dalších rozhodnutích, v nichž mimo jiné uvedl, že námitka, že ve věci rozhodoval soudce, o jehož nepodjatosti lze mít pochybnosti, není dovolacím důvodem (srov. § 241a odst. 1 větu druhou o. s. ř.), může však být v případě přípustného dovolání posouzena jako tzv. zmatečnostní vada uvedená v § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř., jež spočívá v tom, že ve věci rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící, i když o takové námitce již bylo pravomocně rozhodnuto tak, že konkrétní

soudci, jež napadené rozhodnutí vydali, nejsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 20 Cdo 432/2010). Není-li dovolání přípustné, k prověření takové námitky (k posouzení její důvodnosti) slouží žaloba pro zmatečnost (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 523/2002, uveřejněné pod číslem 32/2003 Sb. rozh. obč., ze dne 30. 1. 2019, sen. zn. 29 NSČR 165/2018, nebo ze dne 15. 10. 2019, sp. zn. 30 Cdo 2861/2018).

23. Závěry přijaté v R 66/2010 akceptoval též Ústavní soud v nálezu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 1811/14, kterým zrušil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3115/2012, obsahující odlišný názor, že žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. nemůže být úspěšná, jestliže pochybnosti o nepodjatosti soudce pro jeho poměr k věci či k účastníkům řízení účastník vyvozuje z okolností, které mu byly známy již v průběhu (původního) řízení, neboť zákonný požadavek na vyloučení podjatého soudce nelze zaměňovat za procesní prostředek, jímž by mělo být *ex post* zvráceno již vydané rozhodnutí, a je na účastníkovi řízení, aby námitku porušení této zásady uplatnil bezprostředně poté, co se dozvěděl o skutečnostech tuto námitku odůvodňujících. Ústavní soud konstatoval, že výklad obsažený ve zrušovaném rozhodnutí stanoví nad rámec zákona další podmínku přípustnosti či úspěšnosti žaloby pro zmatečnost neodpovídající ústavně konformnímu výkladu a nerespektuje § 16b o. s. ř., podle kterého usnesení nadřízeného soudu podle § 16 odst. 1 a 2 o. s. ř. je závazné pro soud a pro účastníky řízení; ustanovení § 205 odst. 2 písm. a), § 219a odst. 1 písm. a), § 229 odst. 1 písm. e) a § 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř. tím nejsou dotčena. Ani pravomocné rozhodnutí o námitce podjatosti tedy podle Ústavního soudu nezakládá překážku věci rozhodnuté a nebrání novému řešení otázky nestrannosti soudce v řízení o žalobě pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. Tím spíše tomu nemůže bránit skutečnost, že o námitce podjatosti vůbec rozhodováno nebylo. S odkazem na R 66/2010 Ústavní soud dodal, že při existenci dvou možných výkladů podústavního práva bylo namísto aplikovat ten, který poskytuje větší ochranu právu na nestranného soudce (tj. výklad v R 66/2010).

24. Jak bylo již výše uvedeno, k otázce počátku běhu subjektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř. se Nejvyšší soud vyjádřil v usnesení ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 21 Cdo 5931/2016 (na které odkázal odvolací soud v napadeném rozhodnutí), v němž přijal a odůvodnil závěr, že pro určení počátku běhu této tříměsíční lhůty není významné, zda a kdy ten, kdo podává žalobu pro zmatečnost, zjistil, že bylo vydáno rozhodnutí soudu, kterým bylo vyhověno námitce podjatosti uplatněné na základě stejných skutkových okolností, popřípadě kdy mu bylo soudem doručeno nebo kdy jinak zjistil jeho obsah. K tomu, aby začala běžet lhůta tří měsíců k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř., postačuje, aby se ten, kdo žalobu podává, dozvěděl (získal vědomost) o tom, že jsou zde takové skutkové okolnosti, které zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce nebo přisedícího, jenž vydal žalobou napadené rozhodnutí nebo se na jeho vydání podílel. Na tyto závěry pak Nejvyšší soud odkázal též v usnesení ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 27 Cdo 991/2018, v němž dále dodal, že právo podat žalobu pro zmatečnost jakožto mimořádný opravný prostředek zanikne marným uplynutím subjektivní lhůty bez ohledu na to, že objektivní lhůta dosud neuběhla.

25. Byť se v posledně citovaných rozhodnutích odvolací soud výslovně nevyjadřoval k tomu, jaký vliv má na počátek běhu subjektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost podle § 234 odst. 3 o. s. ř. skutečnost, že vědomost o skutkových okolnostech, které zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce nebo přisedícího, získal účastník dříve, než vůbec bylo takovým soudcem (přisedícím) vydáno rozhodnutí napadené žalobou pro zmatečnost, lze z tam uvedených závěrů dovodit, že pro počátek běhu takové lhůty je rozhodná nejen

vědomost o skutkových okolnostech, které zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce nebo přísedícího, ale též vědomost o tom, že se důvod pochybovat o nepodjatosti týká soudce (přísedícího), který v řízení vydal rozhodnutí napadené žalobou pro zmatečnost, nebo se na jeho vydání podílel [lhostejno, zda jako soudce (přísedící) soudu prvního stupně či soudu odvolacího, neboť tam, kde v případech uvedených v § 229 odst. 1 a 2 o. s. ř. rozhodl odvolací soud, lze podat žalobu pro zmatečnost buď jen proti jeho rozhodnutí, nebo rovněž proti rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže trpí zmatečností; rozhodnutí soudu prvního stupně však nelze napadnout samostatně, neboť jeho právní moc se odvíjí (až) od rozhodnutí odvolacího soudu – srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2020, sen. zn. 29 ICdo 2/2019, uveřejněné pod č. 49/2021 Sb. rozh. obč.]. Pro posouzení počátku běhu lhůty k podání žaloby pro zmatečnost z důvodu uvedeného v § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. je tedy rozhodná i skutečnost, že došlo k vydání rozhodnutí, které je napadeno žalobou pro zmatečnost. I skutečnost, že v řízení již bylo rozhodnuto vyloučeným soudcem (přísedícím) je obsažena v popisu tohoto zmatečnostního důvodu v § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. Vědomost o vydání rozhodnutí (kterým bylo řízení skončeno) a jeho obsahu přitom účastník získává tím, že je mu doručeno.

26. Pokud je žaloba pro zmatečnost v občanském soudním řádu koncipována jako mimořádný opravný prostředek sloužící k tomu, aby mohla být zrušena pravomocná rozhodnutí soudu, která trpí takovými vadami, jež představují porušení základních principů ovládajících řízení před soudem, popřípadě je-li takovými vadami postiženo řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, tj. mimo jiné k prověření důvodnosti námítky účastníka, že v řízení rozhodoval vyloučený soudce nebo přísedící [§ 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř.], přičemž pro možnost uplatnění takové žaloby není rozhodné, že již byla totožná námitka v předchozím průběhu řízení uplatněna a případně s jakým výsledkem o ní bylo rozhodnuto (srov. § 16b o. s. ř. a výše citované R 66/2010), pak je zřejmé, že zákonodárce neměl v úmyslu zamezit uplatnění žaloby pro zmatečnost v takových případech ani tím, že by počátek subjektivní lhůty k jejímu uplatnění v § 234 odst. 3 o. s. ř. stanovil již okamžikem, kdy se účastník v předchozím průběhu řízení (tj. před vydáním rozhodnutí napadeného žalobou pro zmatečnost) dozvěděl o skutkových okolnostech, které zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce nebo přísedícího, bez ohledu na to, kdy bylo vydáno a účastníku doručeno rozhodnutí, kterým se řízení končí a které lze žalobou pro zmatečnost z uvedeného důvodu napadnout. Z důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb. zřetelně vyplývá, že lhůta k podání žaloby pro zmatečnost byla stanovena tak, aby ten, kdo žalobu podává, mohl její důvod náležitě uplatnit, což by v případě jejího počátku stanoveného na dobu před vydáním a doručením napadeného rozhodnutí zjevně nebylo naplněno. Ostatně je zcela nelogické, aby běh lhůty k podání opravného prostředku (i mimořádného) proti soudnímu rozhodnutí počal běžet ještě dříve, než bylo takové rozhodnutí vůbec vydáno.

27. Lze tedy uzavřít, že subjektivní tříměsíční lhůta k podání žaloby pro zmatečnost určená v § 234 odst. 3 o. s. ř. počíná běžet v okamžiku, kdy se účastník, který žalobu podává, dozvěděl (získal vědomost) o tom, že jsou zde takové skutkové okolnosti, které zakládají důvod pochybovat o nepodjatosti soudce nebo přísedícího, jenž vydal žalobou napadené rozhodnutí nebo se na jeho vydání podílel, nejdříve však dnem, kdy bylo tomuto účastníku doručeno rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno a proti němuž žaloba pro zmatečnost směřuje.

28. V projednávané věci odvolací soud založil svůj závěr o opožděnosti žaloby pro zmatečnost podané žalobkyní dne 27. 1. 2021 na předpokladu, že tvrzený důvod pro vyloučení soudkyně nemůže být způsobilým důvodem zmatečnostní žaloby, neboť „žaloba pro zmatečnost je mimořádným opravným prostředkem, jenž slouží k nápravě

procesních pochybení, která nebylo možné napravit na základě řádného opravného prostředku (odvolání)“, a pokud žalobkyně získala vědomost o tvrzeném důvodu pro vyloučení soudkyně již při jednání ve věci dne 20. 2. 2019 (v řízení před soudem prvního stupně) a tuto skutečnost namítla v rámci odvolacího řízení, nemůže okolnost, že s jejím posouzením odvolacím soudem nesouhlasí, založit nárok na její uplatnění jako zmatečnostního důvodu mimo rámec marně uplynulé subjektivní lhůty k podání žaloby pro zmatečnost. Zjevně tedy vycházel ze závěru, že subjektivní tříměsíční lhůta podle § 243 odst. 3 o. s. ř. počala běžet již dne 20. 2. 2019, tj. před vydáním rozsudku odvolacího soudu (dne 26. 11. 2019), jímž bylo řízení skončeno a který žalobkyně napadla žalobou pro zmatečnost (spolu s rozsudkem soudu prvního stupně).

29. Právní posouzení věci odvolacím soudem je nesprávné již v předpokladu, že žaloba pro zmatečnost slouží (jen) k nápravě procesních pochybení, která nebylo možné napravit na základě řádného opravného prostředku (odvolání). Z výše citovaných judikатурních závěrů vyplývá, že žaloba pro zmatečnost slouží k tomu, aby mohla být zrušena pravomocná soudní rozhodnutí trpící zmatečnostními vadami, resp. rozhodnutí, jejichž vydání předcházelo řízení takovými zásadními vadami zatížené, bez ohledu na to, zda jde o vady, jež bylo možno napravit v odvolacím řízení. Předmětem posouzení žaloby pro zmatečnost jako mimořádného opravného prostředku může být i přezkum správnosti závěrů odvolacího soudu o existenci takových vad řízení. Ostatně i dovolací soud k takovým vadám přihlíží v řízení o dovolání (jiném mimořádném opravném prostředku), je-li dovolání přípustné, bez ohledu na to, zda se jejich existencí případně zabýval již odvolací soud (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.).

30. Nesprávný je z výše uvedených důvodů také právní závěr odvolacího soudu, že tříměsíční subjektivní lhůta podle § 234 odst. 3 o. s. ř. k podání žaloby žalobkyně počala běžet již dne 20. 2. 2019, tj. dříve, než vůbec byl žalobkyni doručen rozsudek odvolacího soudu (jímž bylo řízení skončeno), proti kterému byla žaloba pro zmatečnost podána. Při tomto svém nesprávném právním názoru pak odvolací soud již řádně neposuzoval, kdy byl žalobkyni doručen napadený rozsudek odvolacího soudu, příp. jaký vliv měla na včasnost podané žaloby pro zmatečnost skutečnost, že proti žalobou napadenému rozsudku žalobkyně podala též dovolání, jak vyplývá z obsahu spisu (srov. § 235 odst. 2 o. s. ř.). Právní posouzení otázky včasnosti podané žaloby pro zmatečnost je tedy v tomto směru neúplné.

31. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. zkoumal, zda nebylo řízení o žalobě pro zmatečnost postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., resp. jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Takové vady řízení dovolací soud neshledal.

32. Žalobkyně v tomto ohledu namítala nedostatečné odůvodnění napadeného usnesení, jeho nepřezkoumatelnost, čímž mělo dojít k porušení práva na spravedlivý proces. Nejvyšší soud však rozhodnutí odvolacího soudu jako nepřezkoumatelné neshledal, neboť jeho odůvodnění dosahuje takové míry argumentace, která nijak nekrátila žalobkyni v možnosti uplatnění dovolacích důvodů, jak je ostatně zřejmé i z obsahu jejího dovolání (k tomu srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněný pod č. 100/2013 Sb. rozh. obč.). Odvolací soud dostatečně ozřejmil důvody, pro které měl žalobu pro zmatečnost za opožděnou, byť jeho právní posouzení neshledal dovolací soud správným. Stejně tak se odvolací soud dostatečně vypořádal s argumentací žalobkyně o zneužití práva žalovaného na právní pomoc a vysvětlil, z jakých důvodů zastoupení žalovaného advokátem za zneužití práva na právní pomoc nepovažuje (srov. bod 7 odůvodnění napadeného rozhodnutí). Skutečnost, že žalobkyně s takovým posouzením

nesouhlasí a nemá je za souladné s judikaturou, na kterou v řízení poukazovala, není důvodem pro závěr o nepřezkoumatelnosti rozhodnutí.

33. Nejvyšší soud nesdílí ani názor žalobkyně, že řízení o žalobě pro zmatečnost je zatíženo vadou spočívající v absenci zmocnění zástupce žalovaného pro toto řízení. Odvolací soud správně vycházel z obsahu plné moci ze dne 31. 1. 2018, jež opravňovala zástupce žalovaného též k tomu, aby v této věci „... podával opravné prostředky, námitky nebo rozklad a vzdával se jich ... i tehdy, když je podle právních předpisů zapotřebí zvláštní plné moci“, tj. i ve vztahu k řízení o mimořádných opravných prostředcích, a též z obsahu čestného prohlášení žalovaného ze dne 21. 12. 2021, z něhož výslovně vyplývalo zmocnění zástupce žalovaného pro zastupování žalovaného i v řízení o žalobě pro zmatečnost.

34. Protože rozhodnutí odvolacího soudu není z výše uvedených důvodů správné a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) usnesení odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení [§ 242 odst. 2 písm. a) o. s. ř.]. Protože důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí také pro usnesení soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. také toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

35. Právní názor Nejvyššího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1, část věty první za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

36. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodne v novém rozhodnutí o věci (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 8. 3. 2023

Mgr. Jiří Němec v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Bc. Martina Navrátilová, DiS.